

Ungdomsgaranti til Alle!

DSU's bud på en målrettet og effektiv indsats mod ungdomsarbejdsløsheden

"Min søn på 19 år kender ikke begrebet ungdomsarbejdsløshed, og sådan skal det fortsat være. Det skal forblive et ekko fra meget gamle dage".

Sådan lød det fra Lars Løkke, da han for halvanden år siden overtog nøglerne til statsministeriet. Det kan godt være, Lars Løkkes søn stadig ikke ved, hvad ungdomsarbejdsløshed er. Men faktum er desværre, at for rigtig mange andre unge er ungdomsarbejdsløshed ikke et ekko fra gamle dage, men en meget jordnær del af hverdagen.

Siden efteråret 2008, er ungdomsarbejdsløsheden næsten tredoblet. Dermed er unge den gruppe på arbejdsmarkedet, som er blevet hårdest ramt af den økonomiske krise, og har størst risiko for at blive ramt af ledighed. Ser man på den AKU-registrerede ledighed, står 94.000 unge uden et job. Dermed er ungdomsarbejdsløsheden på sit højeste niveau i 17 år, og på samme niveau som i starten af 1980'erne. Dengang betød ungdomsarbejdsløsheden, at en hel generation af unge blev tabt på gulvet og aldrig vandt fodfæste på arbejdsmarkedet. Det må ikke ske igen.

Ungdomsarbejdsløsheden har ramt bredt. Det gælder såvel for den unge, som droppede ud af sin ungdomsuddannelse, som for den nyuddannede akademiker, der bliver hårdt ramt af ansættelsesstop i kommuner og regioner. Specielt de nyuddannede med erhvervsfaglig baggrund er blevet rigtig hårdt ramt. Tal fra 3F viser, at næsten hver tredje ung, som har været uddannet i under et år, er arbejdsløs. Også inden for Dansk Metal står det slemt til, her havner mere end hver femte nyuddannet i arbejdsløshed.

Ledighed er altid forbundet med store konsekvenser. Både for den enkelte, som bliver parkeret på sidelinjen, og for samfundet, som i stedet for produktiv arbejdskraft må betale for passiv forsørgelse. Men når det gælder de unge, er der ekstra grund til at være bekymret. Når folk allerede som helt unge parkeres på sidelinjen, er der stor risiko for, at de aldrig vinder ordentlig fodfæste på arbejdsmarkedet. Det viste erfaringerne fra 1980'erne kun alt for tydeligt.

Fremtidsudsigterne bliver ekstra dystre set i lyset af, at der inden for en overskuelig årrække bliver mangel på veluddannet arbejdskraft i både den private og den offentlige sektor, fordi færre yngre skal forsørge flere ældre. Hvis ungdomsarbejdsløsheden kommer til at bide sig fast, kan de problemer på sigt blive kraftigt forværret. Alvoren i den nuværende situation blev helt tydelig, da arbejdsmarkedsforsker Flemming Ibsen for nylig pegede på, at ungdomsarbejdsløsheden er en større samfundsøkonomisk udfordring end efterlønsordningen.

DSU mener derfor, at der skal indføres en ungdomsgaranti. En ungdomsgaranti er en garanti for, at alle unge kan komme i enten uddannelse eller job. Vi vil ikke acceptere, at unge mennesker parkeres på sidelinjen. I dette oplæg giver DSU derfor sit bud på, hvordan vi kommer ungdomsarbejdsløsheden til livs.

1. Alle unge i uddannelse eller beskæftigelse

DSU mener det er et helt grundlæggende princip, at alle unge skal være enten i uddannelse eller i beskæftigelse. DSU tror på, at alle unge, uanset baggrund, har evner og ressourcer, og kan bidrage positivt til fællesskabet. Hverken den unge eller samfundet kan være tjent med, at unge mennesker ikke har noget at tage sig til. Derfor mener DSU, at der skal indføres en ungdomsgaranti til alle unge under 30 år. Ungdomsgarantien skal sikre, at alle unge har tilbud om enten arbejde eller uddannelse. Det er selvfølgelig en ambition som stiller krav – både til den unge og til samfundet. Også her går rettigheder og pligter hånd i hånd.

Siden krisen ramte Danmark, er 200.000 arbejdspladser forsvundet ud af landet. Samtidig er andelen af en ungdomsårgang, der gennemfører en ungdomsuddannelse, faldet drastisk. Begge dele har betydet, at ledigheden blandt de unge er steget drastisk. I DSU tror vi på, at det bedste middel til at undgå arbejdsløshed i fremtiden, er en kombination af massive investeringer i uddannelse og en offensiv erhvervs politik, der sigter på at skabe vækst og nye arbejdspladser.

Vækst og nye arbejdspladser i den private sektor er forudsætningen for, at vi har noget at leve af i fremtiden. Det er nødvendigt både af hensyn til at skabe fremtidig beskæftigelse til nutiden unge, og af hensyn til at finansiere velfærdssamfundet fremover. Der er brug for både kortsigtede tiltag til at sætte gang i økonomien nu og her, fx fremrykning af offentlige investeringer, og langsigtede tiltag til at skabe nye arbejdspladser som Danmark kan leve af i fremtiden, fx investeringer i områder som grøn energi og velfærdsteknologi.

Omvendt anerkender vi også, at disse initiativer tager tid. Indtil væksten vender tilbage, og vi begynder at få skabt nye jobs, har vi derfor brug for akutte initiativer til, hvordan vi får de unge væk fra arbejdsløsheds køen, og i gang med enten en uddannelse eller et job.

2. Fra arbejdsløshed til uddannelse

En stor del af ungdomsarbejdsløsheden skyldes, at unge falder fra i uddannelsessystemet og havner i arbejdsløshed. DSU mener derfor det skal en politisk topprioritet, at sikre, at alle unge, som er i gang med eller ønsker at komme i gang med en uddannelse, også får mulighed for at gennemføre den. Det vil både betyde mindre ungdomsarbejdsløshed nu og her, og ruste Danmark til fremtidens udfordringer. DSU har fire konkrete forslag til, hvordan vi i løbet af kort tid kan få flyttet en stor del af de unge fra arbejdsløshed til uddannelse.

2.1. Praktikpladsgaranti til alle!

I øjeblikket står over 7.000 unge på landets erhvervsskoler uden en praktikplads. Det er unge mennesker, som ønsker at gennemføre en uddannelse, men ikke kan få lov til at gøre det. Regeringens bonusordning har været en fiasko, der slet ikke har skabt det nødvendige antal praktikpladser. Det betyder, at mange unge tvinges til at forlade deres uddannelse midt i forløbet og i stedet havner i arbejdsløshed. Det er en helt uacceptabel situation, både for de unge og for samfundet.

DSU mener derfor, at både det offentlige og de private virksomheder skal påtage sig et langt større ansvar i forhold til at oprette nye praktikpladser. Det offentlige skal selv blive langt bedre til at skabe nye praktikpladser, og der skal indføres sociale klausuler i forbindelse med offentlige udbud i både stat, regioner og kommuner, så virksomhederne tvinges til at tage oprette flere praktikpladser.

2.2. Det skal være billigere at uddanne sig

Det er helt centralt princip for DSU, at det aldrig må være størrelsen af forældrenes pengepung, der afgør om man får en uddannelse. Desværre har vi de senere år oplevet, at det er blevet dyrere at tage en uddannelse. Mere brugerbetaling og ikke mindst større udgifter til kollektiv transport har betydet, at mange unge er blevet økonomisk hårdt pressede. Oven i det vil regeringen nu afskaffe SU'en for hjemmeboende på landets ungdomsuddannelser. Det går alt sammen stik mod ønsket om, at få flere ind på ungdomsuddannelserne. I stedet risikere man, at flere unge vil opprioritere fritidsarbejde, hvilket dels vil gå ud over deres uddannelse, dels betyde endnu større kamp om de jobs der er målrettet uaglærte unge. DSU mener derfor, at SU'en skal fredes, og at de omfattende nedskæringer inden for kollektiv transport skal rulles tilbage.

2.3. Opret 15.000 ekstra studiepladser på landets universiteter

De senere år er tusindvis af unge blevet nægtet optag på deres drømmestudie. Mange af dem, som ikke er kommet ind, fylder nu op i arbejdsløshedskøen. Samtidig ved vi, at der bliver mangel på højtuddannet arbejdskraft i fremtiden. Det er hul i hovedet, at unge mennesker går rundt i arbejdsløshed, når de faktisk gerne vil tage en uddannelse, som tilmed vil være en gevinst for samfundet. DSU mener derfor, at der skal oprettes 15.000 flere studiepladser på landets universiteter. Staten bør sikre den nødvendige finansiering, så det ikke går ud over fagligheden, når flere studerende optages på landets universiteter.

2.4. Massive investeringer i efteruddannelse

Regeringens genopretningspakke indeholdt omfattende nedskæringer på efter- og videreuddannelse. Det gælder blandt andet øget brugerbetaling på. For mange unge, der ikke fik taget en uddannelse efter folkeskolen, har det ellers været en god mulighed for at komme videre i uddannelsessystemet, efter nogle år på arbejdsmarkedet. DSU ønsker at investere massivt i, at alle unge får mulighed for at uddanne sig – også dem der ikke valgte den direkte vej fra folkeskole til ungdomsuddannelse.

3. Flere jobs til unge – nu og her!

Mere uddannelse er centralt for at forebygge ungdomsarbejdsløshed. Men vi står også med et akut problem her og nu, idet mange færdiguddannede unge står uden jobs. Det gælder både unge faglærte og unge med en videregående uddannelse. Indtil væksten vender tilbage, og samfundet igen begynder at efterspørge veluddannet arbejdskraft, har vi brug for at få dem ind på arbejdsmarkedet. Ellers risikerer de at blive permanent parkeret på sidelinjen, sådan som det skete i 1980'erne.

Samtidig ved vi, at der i løbet af de næste ti år kommer til at mangle veluddannede hænder inden for både den offentlige og den private sektor, idet der bliver flere ældre og færre i den erhvervsaktive alder. Umiddelbart besnærende forslag som kortere arbejdstid eller lavere pensionsalder, for på den måde at kunne gøre plads til de unge på arbejdsmarkedet, er altså ikke en mulighed, da det blot vil forværre problemerne på sigt. S og SF's plan 'Fair Løsning' trækker derfor også i den stik modsatte retning, når den lægger op til, at danskere skal arbejde mere.

Opgaven ligger altså i, at vi skal altså tænke i løsninger, som giver plads til at unge kan komme ind på arbejdsmarkedet her og nu, uden at det svækker arbejdsudbuddet på sigt. DSU har derfor formuleret seks nedenstående konkrete forslag til, hvordan vi kan få flere unge ind på arbejdsmarkedet.

3.1. Statslig refusion for unge, offentligt ansatte

Der bliver ikke forbrugsfest i den offentlige sektor de kommende år. Heller ikke med en socialdemokratisk regering. Men regeringens nulvækst betyder, at der mange steder i det offentlige foretaget fyringsrunder og indført ansættelsesstop, så unge har lange udsigter til at kunne få jobs. Der sker samtidig med at flere fagforeninger, blandt andet Dansk Sygeplejeråd, slår alarm over manglen på hænder. Der bør derfor indføres en særlig ordning, hvor staten kompensere regionerne og kommunerne for at ansætte unge nyuddannede. De ekstra økonomiske udgifter af at udbetale løn til den unge, i stedet for dagpenge, er beskeden når der ses på, de ekstra gevinster. Både fordi det giver bedre velfærdsservice, og fordi det giver de unge jobberfaring.

3.2. Giv rabat på nyansatte unge

Når det gælder de private virksomheder, er der også behov for at gøre det mere økonomisk attraktivt at ansætte unge. DSU er betænkelige ved at gribe ind i lønforhold, da dette som udgangspunkt er et anliggende mellem arbejdsmarkedets parter. I stedet mener DSU, at der som en tre-årig forsøgsordning skal indføres rabatter for virksomheder, der ansætter unge under 30 år med en kompetencegivende uddannelse, der har været arbejdsløs i mindst tre måneder. Det kunne fx ske ved, at virksomhederne fritages for at betale lønsumsafgift.

3.3. Uddannelsesvikariater til unge nyuddannede

Danmark har brug for at få opkvalificeret sin arbejdsstyrke, så vi er parate til at imødegå fremtidens udfordringer. I den nuværende situation er det oplagt, at investere massivt i efteruddannelse. DSU mener, at ansatte i både den offentlige og den private sektor skal tilbydes fx et halvt eller et helt års efteruddannelse – med fuld løn. Det vil skabe plads til at unge kan komme ind på uddannelsesvikariater, og dermed vinde fodfæste på arbejdsmarkedet så de står klar med erhvervs erfaring, den dag krisen forhåbentlig er overstået. Der er altså tale om en win-win situation, som gavner både de unge, der får jobs, og de erfarne medarbejdere, der får efteruddannelse.

3.4. Ungeklousuler i offentlige udbud

Med ovenstående har virksomhederne fået en række positive incitamenter til at ansætte unge. Til gengæld mener DSU så også, at virksomhederne må påtage sig sin del af ansvaret. Det er også i virksomhedernes egen interesse, at de unge kommer ind på arbejdsmarkedet. Konkret mener DSU, at der skal indføres ungeklousuler, så virksomheder der ønsker at byde ind på offentlige opgaver, skal have en bestemt andel af nyuddannede blandt sine seneste ti ansættelser. Andelen kan variere på tværs af brancher, så er højere inden for brancher med stor arbejdsløshed, end inden for brancher med lav arbejdsløshed.

3.5. Lad folk hæve i tidsbanken

DSU har længe ønsket, at der oprettes tidsbanker til alle. Tidsbanken skal gøre det muligt at holde fri eller arbejde mindre i perioder, for så til gengæld at arbejde mere i andre perioder. Det kan være unge forældre der gerne vil tilbringe mere tid sammen med børnene, bluesguitaristen der vil på en længere turne med bandet eller det midaldrende ægtepar der har sparet sammen til en jordomrejse. På den måde vil den enkelte få mere fleksibilitet til at tilrettelægge sit arbejdsliv, uden at det formindsker det samlede arbejdsudbud.

DSU mener, at den nuværende situation er gunstig til at implementere en tidsbank. Ved at tilbyde folk at 'hæve tid' i tidsbanken nu, mod aftale om at ville arbejde mere på et senere tidspunkt, kan der både skabes mere frirum for den enkelte, og samtidig skabes plads til at unge i de kommende år kan komme ind på vikariatstillinger på de arbejdspladser, hvor folk vælger at 'hæve' tid. DSU anerkender, at en tidsbank der er en række udfordringer forbundet med den konkrete implementering af tidsbanken, og lægger derfor op til, at dette skal ske i samarbejde med arbejdsmarkedets parter.

3.6. Kommunale handlingsplaner for unge arbejdsløse

I forbindelse med kommunalreformen overgik hele ansvaret for beskæftigelsesindsatsen til kommunerne. Meget tyder desværre på, at det langt fra er alle kommuner, som er i stand til at løfte opgaven. Knap 9.000 unge mangler i øjeblikket et tilbud fra deres jobcenter, heraf har mere end 5.000 ventet i over 10 uger. Det er helt uacceptabelt, at der ikke gøres mere for at få de unge ind på arbejdsmarkedet.

Derfor mener DSU, at der her og nu skal stilles krav til landets kommuner, om at udarbejde en handlingsplan for hvordan man vil komme ungdomsarbejdsløsheden til livs. På længere sigt mener DSU, at der er behov for en gennemgribende reform af hele beskæftigelsesindsatsen, så fagbevægelsen og a-kasserne i langt højere grad indtænkes indsatsen for at få flere i jobs.

4. Hvem skal nu betale?

De initiativer, DSU har præsenteret, er ikke gratis. Det er ikke gratis at oprette 20.000 ekstra studiepladser. Det er heller ikke gratis at betale folk en års efteruddannelse eller at fritage virksomheder for lønsumsafgift. Så hvor skal pengene komme fra?

Det korte og enkle svar er, at det på lang sigt vil være dyrere at lade være. Hvis vi fortsætter den borgerlige laden-stå-til politik, vil vi inden for en overskuelig årrække opleve en massiv mangel på veluddannet arbejdskraft, samtidig med at der vil være store udgifter forbundet med at forsøge de mange som er blevet parkeret på permanent overførselsindkomst langt fra arbejdsmarkedet. AE-Rådet skønner, at alene manglen på veluddannet arbejdskraft vil koste Danmark 29 milliarder i 2019¹. Oveni kommer så konsekvenserne, hvis ungdomsarbejdsløsheden bidder sig fast.

Når det er sagt, kommer vi ikke uden om at anvise noget finansiering her og nu. DSU mener, at det er på høje tid definitivt at droppe skattestoppet, herunder den meget dyre og asociale fastfrysning af ejendomsværdiskatten. De penge er langt bedre brugt på at investere i Danmarks fremtid, frem for på nye skattelettelser til de rige. Skattestoppet koster årligt den danske statskasse knap 20 milliarder kroner, så der er rigelig med muligheder for at finde penge til de nødvendige investeringer i fremtidens arbejdsstyrke.

¹ AE-Rådet (2010), <http://www.ae.dk/analyse/mangel-pa-uddannet-arbejdskraft-koster-danmark-milliarder>